

goškoj akademiji gdje se predaje metodika i didaktika hrvatskog jezika za osnovne i glavne škole. Autor donosi tabelu školske statistike o učenju materinskog jezika u školama za manjine u hrvatskim općinama, zatim daje pregled učenja hrvatskog jezika u glavnim školama u školskoj godini 1990./91. te u gimnazijama i srednjim školama, kao i na Pedagoškoj akademiji u Gradišću i na Sveučilištu u Beču.

Na kraju knjige dan je sažetak na hrvatskom jeziku Gradišćanaca.

Svojom sažetošću i bogatim priložima (karte i statistike školstva) knjiga je jasno ocrtala povijesne prilike školstva gradišćanskih Hrvata u posljednjih 150 godina. Nadajmo se da će knjiga nadahnuti na daljnje proučavanje kulture tog vrijednog ogranka naše hrvatske zajednice!

Dora Bošković

COMENIUS : Teacher of Nations / Jaroslav Pánek. - Košice ; Prague: Vychodoslovenské vydavateľstvo ; Orbis, 1991.

Uoči i tijekom planetarnoga obilježavanja 400. obljetnice rođenja Jana Amosa Komenskoga, u Češkoj i drugdje, na nekoliko stranih jezika objavljena je knjiga češkoga povjesničara Jaroslava Páneka o Comeniusu - učitelju naroda. Opsežna komeniološka literatura tim je naslovom dobila vrijednu prinovu. Engleska inačica u prijevodu Ive Dvořáka ima 95 stranica teksta i 15 listova s ilustracijama.

Autor na početku daje uvod, točnije okvir za razumijevanje prošlosti češkoga naroda i Europe u razdoblju Comeniusova života (1592.-1670.), što je ujedno i naznaka konteksta u kojem se sagledava pojava, značenje i vrijednost djela velikana češke, europske i svjetske filozofske, teološke i pedagoške misli (poglavlje *Born Into a Labyrinth*).

U središnjem, glavnom dijelu knjige autor kronološki prati životni put Comeniusov na njegovim europskim postajama i u susljednim stvaralačkim fazama. U poglavljima *The Star of Czech Culture, The Exile, A Servant of His Nation in Service of Humanity, The Messenger of Peace* i *Universal Reform* čitatelj može naći obavijesti o brojnim Comeniusovim radovima s opisom okolnosti u kojima su oni nastajali. Dakako, time su obuhvaćena i sva značajna pedagoška djela (*Ianua linguarum reserata, Via lucis, Methodus linguarum novissima, Didactica magna, Schola ludus, Orbis sensualium pictus* ...); ona su određena sadržajno, ilustrirana nosivim citatima, povezana s cjelinom Comeniusova opusa te stavljena u odnos prema dominirajućim svjetonazorima i praksi Comeniusovih prethodnika i suvremenika.

Završna poglavlja (*Comenius' Work in the Changes of Time* i *Heritage for the Future*) tematiziraju sudbinu i recepciju Comeniusova djela u češkim i svjetskim relacijama do našega vremena te otvaraju pitanja njihova značenja danas i u 21. stoljeću.

U zaključku autor ističe da Comeniusova ostavština može biti ozbiljna inspiracija pripadnicima raznih filozofskih i ideoloških orijentacija. Kad je riječ o obrazovanju, to može biti Comeniusov stav o razvijanju čovjekovih prirodnih sposobnosti, stvaralaštvu koje uspostavlja ravnotežu između osobne slobode i

društvenoga poretka te odgoju svijesti da svaki pojedinac bude odgovoran prema cijeloj svojoj zajednici i da društvo bude odgovorno prema svakom svom članu. Tim konceptom Comenius se zalagao za razvitak univerzalne kulture i integraciju znanstvenih disciplina, zagovarao je konzistentnu primjenu svih duhovnih vrijednosti za javno dobro i tražio je uspostavu čvrste veze između teorije i prakse.

No, budući da su oblici društvene organiziranosti i spoznajno-metodološke paradigme danas drugačije od onih iz 17. stoljeća, normalno je da sve Comeniusovove prijedloge za uređenje sustava međuljudskih i međunarodnih odnosa ne možemo prihvatiti kao model rješavanja suvremenih problema, pa tako i onih pedagoških. Stoga, na tragu izazova i poticaja Comeniusova uzoritog humanizma, smisao njegova djela slijedit ćemo i vrijednost njegovu afirmirati budemo li - sredstvima i metodama primjerenim 21. stoljeću - primjenjivali i razvijali najveću vrijednost i najplemenitiji sadržaj njegove ostavštine - »svijest o čovjekovoj slobodi i njegovoj odgovornosti za skladan razvitak ljudskoga roda« (str. 81). To je i glavna misao koja nam se nameće nakon čitanja ove knjige.

Obavijesnu i upotrebnu vrijednost Pánekove monografije povećava pregledna lista Comeniusovih biografskih podataka i popis važnije komeniološke literature, te rječnik manje poznatih pojmova i kazalo imena, kao i izbor kvalitetne ilustrativne građe.

Sve u svemu, ova knjiga - stilom jednostavnim, argumentacijom jasnom a obradom cjelovitom - pouzdan je vodič u pristupu Comeniusovom djelu. Stoga, kad bi se pojavila i u hrvatskome prijevodu, mogla bi - vjerujem - izazvati pozornost i našega čitateljstva, u prvom redu prosvjetnih djelatnika i studenata pedagoških fakulteta. Dotad, kao jedina slična monografija na hrvatskome jeziku ostaje nam - Klikin *Život i rad Ivana Amosa Komenskoga*, prijevod s češkoga, izdanje HPKZ-a, iz godine - 1892. (Jao, kako stoljeće učas prođe!)

Ivan Vavra

ZBORNİK ZA ZGODOVINO ŠOLSTVA - ŠOLSKA KRONIKA : glasilo Slovenskega šolskega muzeja. - Sv. 25/1992. - Ljubljana, 1992.

U uvodnom dijelu Slavica Pavlič, glavna i odgovorna urednica *Zbornika*, donosi načelne napomene pod naslovom *Ob srebrnem jubileju* gdje iznosi razloge nove (stare) idejne koncepcije *Zbornika* koji od 25. sveska započinje biti glasnikom Slovenskoga školskog muzeja. Očito je da se uredništvo povodilo za logikom povijesnog kontinuiteta preuzimajući djelomice kako sam naslov dotadašnjeg časopisa (*Zbornik za povijest školstva i prosvjete*) tako i njegovu sadržajnu strukturu koji su na razini ideje, kako naglašava urednica, ponikli u nekadašnjem Savezu pedagoških društava Jugoslavije, a ostvarili se (1964.) na poticaj školsko-pedagoških muzeja iz Ljubljane, Zagreba i Beograda u zajedničkom časopisu.

Prilozi u ovom svesku *Zbornika* razvrstani su u slijedeće cjeline: *Članci i rasprave, Manji prilozi i građa, Iz rada školsko-pedagoških muzeja, Prikazi i recenzije, Bibliografija o školstvu*; novost je rubrika pod naslovom *Šolski zapisi* koja je rezultat istraživačkih projekata kružoka koji se bavi poviješću osnovnih škola. Tu istra-